

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 2. junija 1880.

Obseg: Ali je Avstrija poljedelska ali obrtniška država? — Ali zadostuje dandanes kmetovalcu, da le po stari navad kmetuje? (Konec.) — Spomini iz potovanja po vélikih posestih pruske, česke in šlezke dežele. (Dal.) — Surovemu in navadnemu maslu žarkov okus vzeti. — Ali je bolje krave dvakrat ali trikrat na dan molzti? — Kako pogasiti goreč petrolej. — Gospodarske novice. — Prislovice in reki iz Istre. — Pobirki. — Slovansko slovstvo. — Pisma iz Ogerske. — Mnogovrstne novice. — — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Ali je Avstrija poljedelska ali obrtniška država?

Kar je minister kmetijstva v državnem zboru povdarjal, da je Avstrija bolj poljedelska kakor obrtniška, se je vnelo pričkanje med konservativci in liberalci, ki trdijo, da Avstrija je obrtniška država, in ker je liberalizem pečat obrtniji, zato mora tudi Avstrija liberalna biti. Poglejmo statistične številke in vprašajmo jih, kaj one pravijo.

V najnovejših statističnih knjigah Kolba in Brachellia, kakor „Osten“ piše, beremo, da koncem leta 1869 se je z različnimi obrtnijami bavilo:

399.619 lastnikov in zakupnikov,

1 milijon in 775.686 delavcev,

23.511 uradnikov fabriških in družih,

s poljedelstvom pa:

1 milijon in 843.995 gospodarjev in zakupnikov,

5 milijonov in 623.935 delavcev,

29.570 uradnikov kmetijskih,

po takem s poljedelstvom

1 milijon in 444.376 gospodarjev,

3 milijone in 847.249 delavcev,

6059 uradnikov več, kakor z obrtnijami.

V celi Avstriji z Ogersko vred je s kmetijstvom in gozdarstvom imelo opraviti 12 milijonov 521.005 ljudi, s produktivnimi obrtnijami pa le 2 milijona in 675.793. Jasno je tedaj, da delo od več kot 12 milijonov več iznaša kakor pa delo le 2 milijonov.

Po statistiki Neumanovi se vrednost poljedelskih pridelkov sme ceniti na 1696 milijonov gold. (Avstrije na 916, Ogerske pa na 780 milijonov gold.). Vrednost obrtnijskih izdelkov žalibog ni znana.

Primerimo našo obrtnijo z obrtnijo po družih tujih državah.

Največji obrtniji ste obrtnija z železom in pa obrtnija tkanja (Textilindustrie).

Leta 1878. se je v Avstriji z Ogersko vred izdelalo 7·8 milijonov centov surovega železa, v Nemčiji 63·3, na Francoskem 28·9, na Angleškem 127·4, v severni Ameriki 56 milijonov, — jekla pa v Avstriji 1·6 milijonov, v Nemčiji 2·5, na Francoskem 5·2, na Angleškem 20, v severni Ameriki 16·8 milijonov centov. Isto tako je obrtnija Avstrije z volno veliko zaidej za to obrtnijo družih držav.

Vse druge številke pa kaže avstrijsko-ogersko poljedelstvo.

Goved je Avstrija z Ogersko štela 11 milijonov in 78.000, Nemčija 15 milijonov in 300.000, Francoska 11 milijonov in 700.000, Angleška 9 milijonov 761.000, severna Amerika 34 milijonov, — ovác: Avstrija 18 milijonov in 701.000, Nemčija 27 milijonov in 300.000, Francoska 28 milijonov in 700.000, Angleška 32 milijonov in 571.000, Amerika 40 milijonov, — prešičev: Avstrija 5 milijonov in 742.000, Nemčija 7 milijonov in 100.000, Francoska 5 milijonov in 750.000, Angleška 3 milijone in 767.000, Amerika 32 milijonov.

Vinski pridelek je v Avstriji znašal 6·7 milijonov hektolitrov, v Nemčiji 5·5, na Francoskem 70, na Angleškem 0, v severni Ameriki 7·5 milijonov hektolitrov.

Ako se zdaj preračuna, koliko obrtnijskih izdelkov in koliko kmetijskih pridelkov pride na enega človeka v Avstriji, Nemčiji, Franciji, Angliji in severni Ameriki, je jasno kot beli dan, da je Avstrija v poglavitnih razdelkih velike obrtnije veliko za drugimi obrtnijskimi državami, — o kmetijskih pridelkih pa, štetih na enega človeka, vse druge evropske države daleč prekosi, le za severno Ameriko zaostaja.

S tem je dokazano, da prvo mesto v Avstriji ima poljedelstvo in da krič liberalcev, ki trdijo, da je Avstrija obrtniška država, je le „švindeli“, kakor je ves njih liberalizem le „humbug“.

Ali zadostuje dandanes kmetovalcu, da le po stari navadi kmetuje?

Spisal prof. Fr. Povše.

(Konec.)

4. O četrti točki sem obširneje uže razpravljal in dostavljam le, da tu mora vlada državna in deželna pripomoči, gospodarji se pa podučiti in tudi če treba po posebnih strokovnjakih (Wiesenbauingenieur) podpirati.

Vsakako pa bi svetoval, da izprosi kmetijska družba nekoliko subvencije, s katero bo mogla nekoliko umnih kmečkih, nekoliko izobraženih, najbolje izšolanih kmetijskih učencev poslati na kako šolo za obdelovanje travnikov (Wiesenbauschule), kakoršne se nahajajo na Nemškem in ena tudi na Českem na grajščini kneza Schwarzenberga. Poduk traja 3 mesece in taki mla-

denči bodo potem sposobni za praktične izvrševalce umne obdelave travnikov po navodu spretnega kmetijskega strokovnjaka, ki bo v porazumu z dotičnimi lastniki izdelal načrt, na pr., za napeljevanje ali odpeljevanje vode na senožeti.

Tudi v tem oziru bi bilo velike dobrote in silnega vpliva, če bi kmetijske družbe zamogle gospodarjem prodajati po zmerni ceni zanesljivo travno seme, ker v tem blagu pa sleparstvo presega že vse meje! In vendar je silno mnogo travnikov tako opešanih in pokritih sè slabo revno trato, da bo neobhodno potreba misliti na obnovitev nekaterih travnikov, ki se bodo morali preorati, potem posejati z ovsem, v katerega bo prišlo travno seme.

5. O peti točki nekateri hribovski gospodarji uže dovolj storé, frodelj je dovolj poznat po hribih.

6. K šesti točki bi le toliko dovolil si reči, da bo zeló težavno, naše kmetovalce do tega pripraviti, da bi „po vojaško“ krmo vagali in dajali govedi. Dobro je, pa težavno izvršiti. Sicer pa naj umni gospodar pazi na to, da bo s pomočjo slamoreznic vso slabejšo slamnato pičo porabil, ne da bi živina celo vlekla iz jasel pod se na dno, kakor se pozimi godi, ko se navadno meša slama med seno, katero posebno zbirčna živina zbira izmed slame. Pa še neko drugo zdatno sredstvo bi priporočal sl. kmetijskemu ministerstvu, s katerim bo še najbolje pomagano, da bo vsa piča, tudi slama, dobro izkoristena. Jaz mislim na živinsko sol. O njeni veliki koristi je slehern prepričan, tako da lahko opustim veliko dobroto soli pri živinskem krmenji povdarjati, in naše „Novice“ so uže mnogokrat o tej važni soli pisale. Naj tedaj sl. ministerstvo za to skrbi, da se bo živinska sol po nekdanji nizki ceni kmetovalcem razprodajala in uverjeno sme biti, da bo zdatno pomagla vspešni živinoreji na noge in da bo prav s tem najbolje mogoče popolnoma izkoristiti razne krmenske tvarine.

Sicer bo tu tudi poduk neobhodno potreben, pa varovati se bo treba vsem in povsod enakih vodil za skladanje raznih pič podajati, ampak vedno bo treba gledati na krajne in celó na razmere posamesnih gospodarjev. Tu ne bodo šablone nič koristile, le posvetovanje s posamesnimi bo dalo podlogo za take nasvete.

7. Prav važna je sedma točka, in tu bi izrazil željo, da bi sl. kmetijsko ministerstvo odločilo se in tudi na to delalo, da bi od državnega zbora doseglo, da se vsaj za 20 let v redni vsakoletni proračun zdatne svote vrstijo, namenjene za nakup žlahnih plemenskih bikov. Pisal sem uže enkrat v „Novicah“, kako neobhodno potrebno je, da se rod za rod vedno z isto krvjo požlahnuje, ker še le 6. rod je popolnoma požlahnen, in ko bi res ministerstvo ne hotelo ali ne moglo deliti takih subvencij, nikar ne opustimo pričetega zboljševanja, in če bi tudi deželni zbor ne podelil podpore za to, pa skrbimo občinarji, da kupimo bika žlahne krvi, s katerim bomo požlahnovali rod za rod, dokler ne preide, rekel bi, popolnoma domači naš rod v žlahnišo kri. Sicer pa bi smeli vendar ali vsaj toliko upati pa tudi zahtevati od državne vlade, da bo ono stroko vstrajno podpirala, od katere je uže dosedaj prepričana, da je uže dokaj koristila in s katero bo dosegla, da se bo v nekoliko letih smela ponášati, da Avstrija ima izvrstno govedo, nič manj dobro kakor Švajca. Zato neumorno merodajni krogi, državni poslanci, skrbite, da se tako srečno pričeto požlahnovanje govede ne opusti, ker to bi bilo polovičarsko delo, kakoršno nikdar veliko ne veljá. Tudi naj se vestno izvršujejo ali uvedejo postave, katere določujejo število bikov za vsako občino, kakor je bila po

nasvetu c. kr. kmetijske družbe sestavljena. Le po tej postavi ravnati in 7. in 8. točka boste dobro izvršeni.

8. K 8. točki bi le to dostavil, da preveč tednov se ne sme zahtevati za starost telet namenjenih za mesarja, ker gospodar škodo trpi, če predolgo časa teleta sesati pustí, mleko se mu zeló slabo izplača. Bolje pa bomo storili, da več živine izrejamo, katero bomo lahko prodajali takim krajem, kateri sami skoro nič mlade živine ne odgojujejo doma, ampak vse voliče kupujejo na trgih. Tako ravnajo posebno Furlani po Goriškem in drugi, ki hodijo na Kranjsko in Štajarsko po vole. Ministerstvo naj le pospešuje nameravane sejme in delitev premij za to, našli se bodo gospodarji večih posestev, kateri bodo radi izrejevali mlado plemenno živino.

Isto bi veljalo za poslednje 3 točke. K sklepu pa še to, da naj bi vlada skrbela tudi za to, da naši gospodarji najdejo posojila po poštenih nizkih obrestih, da ne zapadejo v roke oderuštva, ker s pomnožitvijo goved bodo imeli denarne potrebe, ter tudi če ne bodo kupovali goved, ampak vso domačo mladino izpodrejevali, ne bodo imeli ničesar za prodaj v prvi dobi in v zadregi bodo za davke in druge potrebščine. Državna posojilnica bi tu izdala silno veliko in če so se bankam milijoni iz državne blagajne posodili, naj se poštenemu živinorejcu ne odrekajo. Z dobro voljo se vse na svetu storiti dá in če je vladi istinito mar povzdigniti govedorejo, naj se ne straši majhnih težav, ampak naj čvrsto nastopi in delo korenito prične in stanovito izvede. Naša ljuba domovina kranjska ima izvrstne naravne pogoje za vspešno govedorejo, in sposobna je, da vstopi s časom s požlahneno svojo govedo v kolo onih pokrajin, katere druge sosedne dežele oskrbujejo z žlahno govedo, s finim maslom in sirom. Domoljubom pa naj veljá moj poziv: Vsi, ki imate priliko naš narod podučevati in mu svetovati, podučujte ga in podpirajte, da bo naša lepa Krajina postala v svoji govedoreji avstrijska Švajca, in da, kakor je ta postala mogočna, bogata in srečna le po svoji žlahni govedoreji, tudi naša Krajina postane bolj srečna in bogatejša, v kar Bog pomozi!

Spomini iz potovanja

po vélikih posestvih pruske, česke in šlezke dežele.

Spisal Gust. Pirc, adjunkt dež. vino- in sadjerejske šole na Slapu.

(Dalje.)

Kakor sem zadnjič poročal, orje se na posestvu Kopic za okopovalne rastline, to je, sladkorno peso, cikorijo in krompir jako globoko, in to s parnim oralom. Gotovo bode način tega oranja vsacega kmetovalca zanimal, zato hočem o tem nekaj več poročati.

Parno oranje zamore se le tam koristno vpeljati, kjer gospodarske in lokalne razmere to dopuščajo, namreč dosti svetá in pa ravna, če tudi ne vodoravna lega zemljišča. Prvi pogoj, to je, da mora biti dosti svetá, je zato potreben, ker se le pri velikem posestvu dragocena naprava parnega orala izplačati more; drugi pogoj, to je, ravna lega zemljišča, bode pa lahko razvidljiv pozneje, ko bodem govoril o načinu oranja. Se ve, da je koristno, da so posamezne njive velike ali vsaj posestva vkup zložena (komasirana), ker s prevažanjem strojev se zgubi veliko časa in si naredí veliko nepotrebnih stroškov.

V močno vlažnih zemljiščih je pa zraven tega treba še drenirati, kajti parno oralo le na ploč orje in ni tako lahko potem vodo odpeljavnih brazd vleči.